

tus ab intrinseco, idest, vel proveniens ab intrinseca complexione hominis, vel incussus a causa naturali, ut est metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, serpentes, feras, etc., non invalidat contractum, quia homo tunc non impellitur ab alio, sed ipse se in eum contractum libere inducit; uti habetur l. *Si mulier* 21, ff. quod metus causa, et colligitur ex cap. *Sicut nobis* 17, de Regularibus, ubi votum Religionis emisum a constituto in lethali infirmitate censetur validum. (45. Similiter metus ab extrinseco proveniens, juste tamen ab alia causa libera incussus, contractum non invalidat; leg. 3 et 21, ff. *Quod metus causa*, et colligitur ex cap. *Ex literis* 2, de sponsalibus, ubi deciditur eum valide contrahere Matrimonium, qui post inita sponsalia metu excommunicationis cogitur ad Matrimonium; et ex capit. de Regularibus 25, de Simonia, ubi de aliquo, qui deliquerat dicitur debere cogi ad strictiorem ordinem. Et ratio est, quia metus relinquit simpliciter voluntarium; quod enim metus injuste incussus irritat contractum, non est ratione involuntarii, sed ratione injustitiae, metus autem juste incussus non infert culpam injuriam. *Est communis.*

(46. Si metus sit gravis ab extrinseco proveniens, seu ab altero contrahente injuste, et in ordine ad extorquendum consensum incussus, omnes contractus ex hujusmodi gravi metu ad extorquendum consensum injuste incusso celebrati, vel sunt ipso Jure invalidi, vel saltem per sententiam Judicis rescindendi. Ita communis Doctorum, nam licet plurimi, ut Henriquez, Bonacina, Reginaldus, Lessius, aliique supra innumeri, praesertim Canonistae cum Sanchez de Matrimon. lib. 4, d. 4, num. 4. Illsung. tom. 2, d. 2, n. 349. La Croix loc. cit. n. 636, velint, ut certius est, metum ab altero contrahente injuste, et in ordine ad extorquendum consensum incussum spectato jure naturae non invalidare contractum, contra Molinam, Rebell. Valent. Onnat. et varios alios, qui dicunt omnes hujusmodi contractus esse jure naturae irritos; tamen omnes conveniunt, quod tales contractus vel sunt ipso jure positivo irriti, vel saltem irritandi. Et hoc desumitur ex cap. *Abbas* 2, de his, quae vi metusve causa fiunt, ubi haec regula generalis traditur, ibi: « Quae metu, et vi fiunt, de jure debent in irritum revocari; » ex cap. *Ad audientiam* 4, eodem tit. ubi consimiliter habetur, ibi: « Quae vi, metusve causa fiunt carere debent robore firmitatis. » (47. Unde nostra assertio sub disjunctione loquens declaratur per inductionem. In primis enim contractus aliqui, scilicet Matrimonium, et Professio religiosa, promissio, vel solutio dotis veluti

sum ad valorem requisitum. Nam si qualitas talis sit, ut contrahens expresse vel implicite contrahere noluisset, nisi res tali fuerit qualitate affecta, certe deest consensus ad valorem contractus necessarius. Tunc enim qualitas una cum rei substantia ingrediuntur objectum substantiale contractus, et voluntas contrahendi deest, si qualitas illa desideretur. Hinc

accessoriae ad Matrimonium, promissio, vel traditio ex rebus Ecclesiae, sunt ipso jure positivo irriti, si fiant ex metu gravi injuste incusso. Idem tenent multi de sponsalibus, renunciatione Beneficii Ecclesiastici, jurisdictione extorta, absolutione a censuris, votis simplicibus, et aliis de quibus videri possunt Sanchez de Matrimon. lib. 4, d. 8. Less. loco cit. n. 37. Lugo loco cit. n. 120. Onnat. loc. cit. n. 230. Illsung. loco cit. n. 330. et signanter Glossa magna in cap. *Abbas* 2, de his quae vi metusve causa fiunt, ubi varia jura adducit. (48. Reliqui vero contractus per talem injustum metum extorti non sunt ipso jure positivo irriti, et invalidi, sed tantum irritandi. Est fere communis cum Glossa mox citata in d. cap. *Abbas* in fine, ubi ad denotandos contractus causa gravis, seu coactionis, seu metus ipso jure irritos, et alios solum irritandos, adducit sequentes versus.

Tutor, Judicium, Dos, Sacrum, Copula, [Votum,

Haec sex vi facta de jure scias fore nulla, Caetera jus patitur, sed postea restituentur.

(49. Et ratio est, quia jura de caeteris aliis contractibus loquuntur ut validis, et qui irritatione, seu rescissione indigeant. Sic habetur in l. 1, ff. quod metus causa, l. *dolo vel metu*, Cod. de inutil. stipulat. l. *Si mulier* 21, § *Si metu coactus* 2, ff. de eo quod metu causa et l. *si metu causa* 84, ff. de acquirend. haered. ubi dicitur adeuntem hereditatem ex metu haeredem fieri, sed restituendum esse; et leg. final. Cod. de his, quae vi, dicitur: « Venditiones, donationes, transactiones, quae per potentiam extortae sunt, praecipimus infirmari, » et cap. *Abbas* 2, de his, quae vi metusve causa fiunt, *praecise habetur*, « quae metu, et vi fiunt, de jure debent in irritum revocari. » Et causa harum legum fuit, partim ne lites, et jurgia multiplicarentur, si unicuique absque sententia Judicis liceret res suas repetere, partim quia injectio metus injusti est delictum, delicta autem non praesumuntur; hinc jus statuit, non dari actionem, nec rescindi contractum, antequam delictum probetur; sic recte suo more La Croix loco cit. num. 638. (50. Hic tamen est advertendum, quod hactenus dicta intelligenda solum sunt de metu gravi, seu cadente in constantem virum, non autem de metu levi, prout habetur cap. *Cum delictis* 6, de his, quae vi, metusve causa fiunt.

(51. Contractus trium contractuum, qui a multis defenditur, ab aliis improbat, a Pontifice Benedicto XIV, praecise non improbat, sed facultatem permittit Episcopis, ut in suis Synodis debortentur subditos suos ab eo exercendo; de Synodo diocesis.

si emens pannum, anglicum v. g. velle sibi comparare contendat, vel certae alterius qualitatis, loco vero istius, diversae qualitatis pannum tradatur, his in hujusmodi contractum non consentiret, quia ob defectum optate qualitatis, pannum traditum, illud non esset, quod emtor emere velit. (*Nota Rom. Theologi.*)

lib. 7, toto cap. 50, in postrema Edit. lib. 10, cap. 7. Vide etiam in nostro tom. 7, verb. *Societas*, ubi fuse de eo. (1).

(52. Contractus *collaticius* is est quo bos terram arans traditur bubulco, qui solvit domino bovis certam portionem frumenti lege hac adjecta, ut si bos naturaliter moriatur, damnum sit domino et bubulco commune; Si vero pereat culpa bubulci, is totum damnum subeat. Hic contractus approbatus est a Theologis, nonnullis adjectis conditionibus, quae probatae fuerunt a Sac. Congregatione Concilii die 6 Decemb. 1730. De Synodo Diocesis. lib. 7, cap. 51, § 2.

(53. Contractus venditionis cum pacto francandi, est cum Titius vendit Sempronio praedium suum cum pacto redimendi rem venditam, praedium tamen retinet tamquam conductor, et pro conductione mercedem solvit, donec idem Titius sibi illud praedium redimat. In hoc contractu poenitens emptor a Confessario interrogandus est, num reipsa animum sincerum habuerit emendi; similiter et venditor interrogandus est, num ab emente pecuniam mutuam petierit, eumque renuentem induxerit ad usuram obtegendam pallio pacti francandi. In utroque enim illo casu subintelligitur usura, adeoque illicitum judicandum est; secus vero non. De Synodo Diocesis. lib. 7, cap. 51, § 2.

(54. Alia ad rem, vide verb. *Societas* n. 3, ad 10.

ADDITIONES EX ALIENA MANU.

(55. Nulla jure naturali inspecto intercedit differentia Pacta inter et Contractus quoad effectum obligationis, utpote quae in utrisque ex eodem principio sequitur, scilicet quod is qui pacto, seu Contractu jus aliquod alio concedit, et in eum transfert, ex regula justitiae generalis, id debet tribuere, in quem jus consensu illo translatum est. (56. Recte Modestinus in lege 52, § 4, de oblig. et Action. : « Contentientes (inquit) in aliquam rem consensu obligari necessario ex voluntate nostra videmur. »

(57. At Leges Romanae pacta, quae sine ulla causa vel praecedenti, vel praesenti, vel futura ineuntur, distinxerunt a pactis, quae continent Synallagma; id est ubi qui ideo se obligat, vel quia aliquid datum, vel factum est ab altero, vel quia vicissim aliquid praestare debet. (58. Priora pacta *nuda* vocabant, atque ex ipsis civilem obligationem non dabant; (59. Neque enim Civibus temere sua jactare permitti debere credebant, quia non tam animo deliberato, quam praecipitato consilio promississe cen-

(1) Ego vero, ne cui Benedicti XIV sententia obscurius indicata, quam oporteret, fraudi sit, describam ejusdem cap. cit. n. 6, verba, quae sunt hujusmodi: « Hae sunt praecipua rationum momenta, quae in utramque partem adducuntur; neque Apostolica Sedes priori opinioni, quae *trinum contractum ab omni usurae labe absolvit*, etsi minus congruere videatur Sixtinae Constitutioni, ullam hactenus censuram inussit, a qua proinde eidem infligenda debet

sebantur. (60. Posteriora vero pacta Contractus nominabant, civilemque ex iis actionem dabant; « Fidem (ait Sextus Caecilius apud A. Gellium lib. 2, noct. Attic. cap. 1) Majores nostri in negotiorum contractibus sanxerunt. » Confer Noodt de pact. cap. 9, et seq. utrobique per tot.

(61. Inter posteriora haec pacta, quaedam frequentiore usum habebant, et quotidie occurrebant. (62. Quo factum est ut Romanae Leges illis dederint proprium nomen, quod totam negotii naturam exprimeret, eaque Contractus nominatos vocaverint, et actionem inde natam nominarint. (63. Et quum horum Contractuum quidam dationem requirerent, quidam consistenter nudo consensu, quidam verbis, quidam literis contraherentur, nati inde sunt Contractus reales, consensuales, verbales, et literales. (64. Caeteros Contractus, quibus peculiare nomen haud dedere, innominatos appellarunt; quia quum certum illis nomen impositum non sit, manet ratio naturalis contrahendi illa negotia, per verborum scilicet ambages, circumscribendo id, quod partes inter se actum esse volunt. (65. Unde Actori dabatur actio *praescriptis verbis* ad exigendum id, quod ob causam promissionis Synallasum est.

(66. Ex hypothesi itaque Legum Romanarum Contractus sunt pacta, quae ob causam fiunt, adeoque ubi Synallagma, seu commutatio juris subest. (67. Quare differunt a pactis, quae talem causam minime habent, adeoque ubi Synallagma non subest.

(68. Patet ex dictis cur Leges Romanae nullam ex pactis, quibus causa non suberat, actionem dederint. Sed tractu temporis aequitas fidei datae praevaleuit, et obligatio pactis plenissime restituta est.

(69. Primo ipsae Leges Romanae plures exceperunt species pactorum, ex quibus civilem obligationem id est actionem dederunt, quaeque *legitima*, seu *vestita* dixerunt. Huc pertinent *pactum de donando leg. 35, § 5. C. de donat.* Promissio dotis leg. 6, C. de Jur. dot. et alia, de quibus vide Noodt de pact. cap. 13, et seq.

(70. Secundo: ex pactis Contractibus bonae fidei incontinenti adjectis obligationem itidem civilem dederunt; l. 7, § 5. et 6. ff. de pact. Consule Noodt de pact. cap. 11.

(71. Tertio: Praetor actionem dedit, si quis pecuniam, quam ipse vel alius Titio debet, se soluturum nudo pacto promittit; tot. tit. ff. de constit. pecun.

(72. Idem praetor demum ex omni pacto exemptionem dedit, id est omnes effectus debiti naturalis ei tribuit praeter actionem, (73. ubi ad naturalem aequitatem provocat,

Episcopus abstinere; ad usum vero quod attinet, tuto poterit contractum trinum, quem etiam ejusdem patroni periculosum fatentur, pro viribus impedire, atque ab eo ineundo suos subditos debortari, quod a plerisque Episcopis in suis Diocesis Synodis sapientissime factum referunt citati Gener. tom. 4, tract. 4, cap. 14. Natalis Alexander epistol. 94, in Append. ad t. 2 suae Theol. moral. » (*Edit. Barbiell.*)

et nihil tam fidei humanæ congruum esse inquit, quam pacta conventa servare; leg. 1. in princip. de pact.

(74. Jus Canonicum restituit jus naturæ, et ex omni pacto actionem dedit. Idque probatur ex c. 1. de pact. verb. *Conventus sentiat disciplinam Ecclesiast.*, etc. Ergo conventus mediante actione compelli ad implendum pactum potest: ex cap. 3. eod. ubi distincte dicitur, promissum esse servandum ex cap. 1. et final. eod. tit. in verb. *Perpetuo inviolabiliter observari*. Vide et alias juris Canonici loca allegata a Stryk. in usu mod. Pand. lib. 2. tit. 14. § 2.

(75. Moribus confirmatum est jus Canonicum, ita ut hodie omnia pacta nuda producant obligationem civilem; Groenweg. in leg. 10. per tot. Cod. de pact. Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 2. tit. 14. § 3. At confer præ cæter. Henric. Coccei in dissert. de Jur. Pœnitent. 4. § 10.

(76. Quæ quum ita se habeant, duo inde inferre licet. Primum est, quod hodie nec in Contractibus innominatis locus sit pœnitentiæ, «Gravis» ita ad rem disserit Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 2. tit. 14. § 5, «controversia resultat, an supposita simplici illa pactorum validitate pœnitentiæ adhuc locus sit in Contractibus innominatis? Quippe Romano jure expeditum est, in illis contractibus non tantum ab initio pœnitentiæ locum esse, sed et illi repetitionem permissam, qui ex sua parte Contractum adimplevit, etc. Hodiè vero in Contractibus innominatis pœnitentiæ locum non esse ea propter defendit Molin., etc., quia omnia, quæ de pacto nudo ac vestito, de Contractibus nominatis, et innominatis subtiliter potius quam utiliter ab Ethnicis hominibus inventa atque introducta sunt, non congruunt validitati pactorum, quam de jure naturali, et canonico habent. Molinæ sententiam rejicit D. Han. ad Wesembec., etc. Leges Romanas ab iniquitate vindicans, et exemplo perniciosum esse asserens ista, quæ longa deliberatione habita diu in Republica constituta velle abrogare. Verum ut ut facile admittam non posse iniquitati incusari Jus Romanum ut in Contractibus innominatis pœnitentiam admittat, quippe omnino ab arbitrio Legislatoris civilis est modum inducendæ obligationis determinare aut limitare, etc. Non tamen video qua ratione hodie defendi possit illorum sententia, qui quamvis ex pacto actionem concedant, pactum tamen permutationis alteriusve Contractus innominati obligationem validam producere negant, sed adhuc pœnitentiæ locum esse asserunt, etc. Si enim stipulatio Contractui innominato addita excludit pœnitentiam, quidni et pactum quod vim stipulationis habet?»

(77. Alterum est, quod hodie omnes contractus dici possint consensuales «Hodie» ita quoque prosequitur Stryk. in usu modern. Pandect. lib. 2. tit. 14. § 7, «omnes Contractus veros (si literarum obligationem exceperis, in qua singularitas notoria) in effectu esse consensuales, sive nominati sint, sive innominati. In eo enim consensua-

lium contractuum vis consistit, quod ex solo consensu inducatur obligatio circa ullius rei interventum, etc. Atqui vero consensus contrahentium in quocumque alio contractu pariter adsit necessum est. Supposito consensu supponitur pactum. Ex pacto vero valida resultat obligatio. Id tamen adhuc hodie verum est. Consensu non perfici contractum realem, sed rei interventum adhuc necessarium esse. Quis enim pacta de commodando, vel deponendo, commodatum, vel depositum hodie diceret? Sed et id tamen verum est, pactum de commodando obligationem efficacem pariter producere, quam si consensualis contractus pariter fuerit initus. Unde nec commodati, nec depositi actio daretur hodie, sed tantum conditio ex pacto de commodando, etc. Ubique tamen suppose interesse alterius necessarium verti in implemento pacti, alioquin cessante interesse pœnitentiæ, locus est in omni alio contractu, quum exceptio tua non interest omnem agentem repellat.»

(78. Cave autem ne confundas tractatus de contrahendo cum pactis, et contractibus. Separandi enim sunt tractatus ab ipsis pactis, et contractibus. Hoc omnino certum, ex nudis tractatibus ad conclusionem non deductis nec hodie oriri obligationem. Quædiu enim negotium adhuc tractatur, deest consensus ille duorum in idem placitum. Diversum vero est a tractatu pactum de contrahendo. Quocirca omnino obligatur qui mihi promittit se domum venditurum esse vel rem mihi esse commodaturum. Adest enim jam tum idem placitum; vide Stryk. de cautel. Contract. sect. 1. c. 6. § 1.

(79. Reliquum est, ut dispiciamus, an illa quæ de Jure Romano obtinebat distinctio inter contractus bonæ fidei, et contractus stricti juris, locum sibi vindicet etiamnum.

(80. Contractus illi dicebantur bonæ fidei, ex quibus, vel utrimque principaliter obligatio ac propterea etiam utrinque directa actio nasebatur, vel ex uno latere principaliter, ex altero per consequentiam quamdam, ac velut ex post facto, adeoque duplex quidem actio competebat, sed directa una, altera contraria; contra vero contractus, qui ex uno tantum latere obligationem pariebant, stricti juris erant.

(81. In contractibus autem bonæ fidei quum difficilius esset ob multiplicem circumstantiarum varietatem ita, vel pactionibus omnia definire, vel cautionibus circumscribere, ut non a prudentissimis quædam ommitterentur, justum visum fuit, id quod deesset expressæ partium conventioni per Judicem ex bono et æquo suppleri, atque ita per eum æstimari quantum Alterum Alteri ex bono, et æquo etiam extra ac præter id, quod in conventionem deductum erat, præstare oporteret. (82. E diverso quum in contractibus stricti juris non tantæ, tamque multiplicatæ occurrerent rerum varietates, visum fuit his definiendis prudentem contrahentis circumscriptionem posse sufficere, ac suæ culpæ, et negligentia debere unumquemque accepto ferre, si minus ei

per conventionem prospectum sit, ac propterea Judicem in Judicando adstrictum esse oportere iis quæ placuerant, nec debere eorum, quæ nominatim cauta non essent, habere rationem. Adisis Arnol. Vinnium in Commentar. ad Institut. lib. 4. tit. de Action. §. 28. n. 2.

(83. Ut autem ad propositam quæstionem veniamus differentiam inter utriusque ge-

CONTRACTUS

SUMMARIUM.

ARTICULUS I. — *Donatio quoad ejus naturam, divisionem, et effectum.*

1. Donatio unde sit dicta. — 2. Donationis definitio asfertur. — 3. Donatio dividitur primo in Donationem verbalem, et in Donationem realem. Donatio verbalis quæ sit. — 4. Donatio realis quæ sit. — 5. Donatio dividitur secundo in Donationem mere gratuitam, seu liberalem, et in Donationem remuneratorem: Donatio mere gratuita, seu liberalis, quæ sit. — 6. Donatio remuneratoria quæ sit. — 7. Donatio dividitur tertio in Donationem puram, seu absolutam, et in Donationem non puram, seu conditionatam. Donatio pura, seu absoluta quæ sit. — 8. Donatio non pura, seu conditionata, quæ sit. — 9. Donatio dividitur quarto in donationem inter vivos, et in donationem mortis causa. Utraque hæc Donatio habetur in Jure definita. — 10. Donatio inter vivos clarius definitur, et quæ sit. — 11. Donatio mortis causa clarius definita quæ sit. — 12. Donatio mortis causa potest fieri tribus modis, qui referuntur. — 13. Donatio mortis causa fieri potest non tantum in evidenti, et præsentis, sed et in futuro mortis periculo; et in quavis infirmitate: immo etiam tempore perfectæ sanitatis. — 14. Donatio mortis causa expirat, seu tacite revocatur quatuor modis. — 15. Primo expirat ipso jure cum cessat infirmitas, seu mortis periculum, occasione, et intuitu cuius Donatio facta est. — 16. Secundo expirat, cum Donatarius moritur ante Donatorem. — 17. Tertio expirat, cum Donatorem pœnitit Donationis factæ. — 18. Quarto expirat, cum Donator pœna capitis afficitur. — 19. Donatio mortis causa differt a Donatione inter vivos potissimum in tribus, quæ assignantur, usque ad n. 21. — 22. Ad valorem Donationis, sive inter vivos, sive mortis causa requiritur voluntas, et animus donandi ex parte Donantis, et acceptatio ex parte Donatarii. — 23. Voluntas, et animus donandi in Donatione sufficit quod manifestetur aliquo modo, sive ore tenus, sive in scriptis, sive præsentis, sive absentis fiat. — 24. Sic etiam acceptatio sufficit quod fiat Donatario, sive scriptis, sive verbis, sive solis signis. — 25. Immo si quis donat præsentis, isque tacet, consentire, et acceptare censetur. — 26. Donatio facta Ecclesiæ, vel alteri piæ causæ statim obligat, quamvis a Rectore, vel Administratore Ecclesiæ vel causæ piæ absente nondum sit acceptata. — 27. Donatio excedens quingentos solidos insinuari debet apud Judicem. — 28. Et si talis Donatio non insinuatur apud Judicem est invalida. — 29. Talis omissa insinuatio non invalidat totam Donationem sed tantum quoad excessum supra quingentos solidos. — 30. Solidus quid sit. — 31. Plures Donationes excedentes quingentos solidos valent absque insinuatione. Primo valet absque insinuatione Donatio facta ad reparationem ædium dirutarum, seu incendio consumptarum. — 32. Secundo valet absque insinuatione Donatio facta Ecclesiæ, Monasterio, vel alteri pio loco, seu ad quamlibet piam causam. — 33. Tertio valet insinuatione Donatio remuneratoria beneficiorum. — 34. Si tamen Donatio excedat merita Donatarii, insinuanda est quoad illum excessum. — 35. Generaliter loquendo omnis Donatio quæ sit ob aliquam causam, non indiget insinuatione. — 36.

neris contractus adhuc superesse, et nisi ea retineatur, totam jurisprudentiam subverti debere, tenet Faber de error. Pragmat. decad. 9. error. 1. Contra Gudelin. de jur. noviss. lib. 3. cap. 13. Strykius in usu modern. Pandect. lib. 44. tit. 7. § 8. et post alios Bohemer. in Introduction. jus digestor. lib. 44. tit. 7. n. 19. sentiunt, nullum hodie esse usum dictæ differentia.

DONATIONIS.

Quarto valet absque insinuatione Donatio rerum mobilium quingentos solidos excedens, quam belli Dux facit militibus. — 57. Quinto valet absque insinuatione Donatio, quam Princeps supremus facit privato, aut privatus facit Principi supremo. — 58. Donatio facta supra quingentos solidos potest a Donatario tuta conscientia retineri etiam quoad illum excessum, donec a Donante, vel ejus hærede repetatur, vel per Judicis sententiam rescindatur Donatio quoad illum excessum. — 59. Donatio licet solum verbalis obligat Donatorem ad tradendam rem Donatam, si a Donatario fuit acceptata. — 40. Immo in casu quod Donator nolit tradere rem Donatam, conceditur Donatario actio contra ipsum ad tradendam rem verbaliter Donatam. — 41. Donator si actione conveniatur ad tradendam rem Donatam, debet prius debita aliis creditoribus, et potest necessaria propriæ sustentationi deducere. — 42. Si Donator sit in mora tradendi rem Donatam, non tenetur fructus ex re donata interea perceptos Donatario restituere. — 43. Neque tenetur ob dilatam traditionem usuras solvere. — 44. Donatio in quibus potius causa mortis quam inter vivos dicenda sit. *Remissive.*

ARTICULUS II. — *Donatio quoad personas, quæ donare possunt, vel non, et quoad quantitatem.*

1. Donare potest omnis ratione utens, Lege non prohibitus; habens plenum Dominium, seu liberam administrationem rei suæ. — 2. Donare autem non potest pupillus et minor, furiosus amens, prodigus, etc. — 3. Tutores, ac Curatores non possunt donare de bonis quæ administrant. — 4. Possunt tamen Tutores, ac Curatores ad proportionem conditionis, et facultatem sui Principalis facere elemosynas, et proportionatas donationes remuneratorias pro meritis, et servitiis suo principali collatis. — 5. Uxor potest libere donare, atque elemosynas facere de bonis suis paraphernalibus, et de iis bonis quæ extra bona communia dotalia aliunde acquirit, et de aliis remissive. — 6. Filius familias donare potest etiam invito Patre de suis bonis castrensibus, vel quasi castrensibus et de aliis remissive. — 7. Pupillus, et minorennis si pubes sit, etiam invito Tutore seu Curatore, potest facere donationes, elemosynas, vel alios sumptus moderatos pro sua conditione, et facultate, ut faciunt alii parisi conditionis. — 8. Si autem talis pupillus, vel minorennis profuse et excessive donet, vel expendat, peccat: illi tamen, quibus talis donatio facta est, non tenentur ad restitutionem, donec donatum ab ipsis repetatur. — 9. Pater si donet aliquid filio non emancipato, ejus donatio est invalida, et pro arbitrio patris potest revocari. — 10. Talis autem donatio evadit statim valida post mortem patris. Et sic etiam post emancipationem filii res prius donata statim transit ad filium donatarium, si usque ad emancipationem pater non revocavit donationem. — 11. Danter aliqui casus, in quibus donatio Patris facta filio nondum emancipato statim valet, et enumerantur. — 12. Mater valide donat filiis tam emancipatis, quam nondum emancipatis. — 13. Conjux nequit alteri conjugi mere liberaliter aliquid donare; et si talis mere liberalis donatio fiat inter virum et uxorem durante matrimonio est invalida, et ad arbitrium donantis revocari potest, si ex illa donans sit paupe-